

Makale Geliş | Received: 06.02.2020
Makale Kabul | Accepted: 13.02.2020
DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.685597

Eda H. TAN METREŞ

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr

Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Antalya-TÜRKİYE
Akdeniz University, Faculty of Letters, Department of Russian Language and Literature, Antalya-TURKEY

ORCID: 0000-0001-6350-7296

edahtan@akdeniz.edu.tr

Zamansal ve Mekânsal Kesişmeler Odağında Bir Kiev Metni: “Beyaz Muhafız”*

Öz

Kültürel ve tarihsel bir gösterge olan kent insanlara sunduğu yaşam alanıyla, ilk olarak, çabanın, iradenin ve düzenin bütünlüğünü akla getirir. Buna karşın 1917 Şubat Devrimi sonrasında Ukrayna’da gerçekleşen politik dönüşümler toplumsal düzenin çöküşüne zemin hazırlar. Nitekim İç Savaş yıllarında (1918-1919) Kiev’in pek çok kez el değiştirdiğine dair bilgiler mevcuttur: Geçici hükümet, Merkez Konsey, Alman ordusu, Pavel Skoropadski, Simon Petlyura, Anton Denikin’in gönüllü askerleri, Sovyet İktidarı ve Bolşevikler. Ukrayna’da yaşanan bu gelişmeler bir dönemi tarih arşivlerine sığdırırken bu döneme tanık olan şair ve yazarların sanatında da izler bırakır. Bunun bir örneği de yazar Mihail Bulgakov’dur. İç Savaş sırasında Kiev’de yaşanan mücadele, M. Bulgakov’un *Beyaz Muhafız* (*Белая гвардия*) adlı eserinde tarihsel bir perspektifle sunulur. Bu kritik sürecin yalnızca belirli bir tarihsel aralığı (12 Aralık 1918-3 Şubat 1919) eserde yer bulur. Anlatımda öne çıkan zamansal ve mekânsal kesişmeler yalnızca kronolojik gelişmelerle, esere konu olan Turbin ailesinin ve Kiev’in yazgısıyla değil, aynı zamanda tarihsel gelişmeler ve İncil’den aktarılan zaman geçişleriyle de bütünlük oluşturur. Tarihsel zaman, İncil’den aktarılan zaman ve eserin uzamsal yapısı arasındaki etkileşim anlatımın odak noktasını üç ayrı temada bir araya getirir: Ev, kent ve dünya. Bu çalışmada, “Kiev metni” olarak anılan M. Bulgakov’un söz konusu çok katmanlı eseri zamansal ve mekânsal kesişmeler ekseninde, tarihsel bir perspektifle ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mihail Bulgakov, Kiev, Beyaz Muhafız, Zaman-Mekân, İç Savaş.

A Kiev Text at the Focus of Temporal and Spatial Intersections: “The White Guard”

Abstract

The city, which is a cultural and historical indicator, with the living space it offers to people, brings to mind initially the integrity of effort, will and order. However, the political transformations that took place in Ukraine after the February Revolution in 1917 paved the way for the collapse of the social order. As a matter of fact, there is information about Kiev’s pass to different sides many times during the Civil War (1918-1919): Provisional government, Central Council, German army, Pavel Skoropadsky, Symon Petliura, volunteer soldiers of Anton Denikin, Soviet Power and the Bolsheviks. While these developments in Ukraine fit a period into historical archives, leave traces in the art of poets and writers who witnessed that period. An example of this is the writer Mikhail Bulgakov. The struggle that took place in Kiev during the Civil War is presented in a historical perspective in *The White Guard* – the novel of M. Bulgakov. Only a certain historical range (12 December 1918 - 3 February 1919) of this critical process is included in the work. The temporal and spatial intersections that stand out in the narrative form completeness not only with chronological developments, the fate of the Turbin family and Kiev, which are the subject of the work, but also with historical developments and time transitions from the Bible. The interaction between historical time, the time transmitted from the Bible and the spatial structure of the work combines the focus of the narrative in three different themes: home, city and world. In this study, the multilayered work of M. Bulgakov, referred to as “the text of Kiev”, has been handled with a historical perspective on the axis of temporal and spatial intersections.

Keywords: Mikhail Bulgakov, Kiev, The White Guard, Time-Space, Civil War.

* Bu çalışma II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi’nde (İstanbul Üniversitesi, 18-20 Eylül 2019) “Zamansal ve Uzamsal Kesişmeler Odağında Bir Kiev Metni: Beyaz Muhafız” başlığıyla sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

Giriş

1917 Şubat Devrimi sonrasında Ukrayna’da gerçekleşen siyasi hareketlilik toplumun her katmanında büyük yaralar açar. Bu durumun bir uzantısı olarak İç Savaş yıllarında ülkede sıklıkla el değiştiren yönetim toplumsal düzenin çöküşüne zemin hazırlar. Bu anlamda Bolşevikler ile Alman İmparatorluğu arasında imzalanan Brest-Litovsk antlaşması, Ukrayna’nın kapılarını Avusturya Almanlarına açması nedeniyle bu süreci tetikleyen önemli bir gelişmedir. Kendilerini yalnızca askeri faaliyetlerle sınırlamayan Avusturya Almanları ülkenin politik ve ekonomik yaşamına da müdahale ederler. Amaçları ülkenin zenginliklerine el koymaktır. Bu vesileyle halkın devirmiş olduğu soyluların ve toprak sahiplerinin iktidarı yeniden yapılandırılarak, Hetman (арман) Skoropadski’nin otokratik hükümeti yönetime getirilir. Hetman hükümetinin yardımı ve göz yummasıyla Ukrayna’nın Avusturyalılar ve Almanlar tarafından ekonomik olarak yağmalanması dehşet verici boyutlara ulaşır. Hetman rejimi, işçilerin tüm devrimci kazanımlarının imhası ve tam bir geriye dönüş olarak değerlendirilir. Her yerde özellikle de köylerde toprak sahiplerine, Avusturyalılara ve Almanlara karşı eylemler başlar. Bu, Ukraynalı köylülerin sonradan adına “Devrimci Ayaklanma” diyecekleri bir devrim hareketidir. Hareket hızlı bir şekilde yayılır (Arşiv 1998: 40).

1917 yılında Rusya’da gerçekleşen Bolşevik Devrimi’ni takiben 7 Kasım 1917’de Ukrayna Ulusal Cumhuriyeti, Aralık 1917’de Harkiv’de Ukrayna Sovyeti, 1 Kasım 1918’de ise Batı Ukrayna Ulusal Cumhuriyeti kurulmuştur. 22 Ocak 1919 tarihinde Ukrayna Ulusal Cumhuriyeti ve Batı Ukrayna Ulusal Cumhuriyeti birleşmiş, Ukraynalı milliyetçilerin gayretlerine rağmen Ukrayna Ulusal Cumhuriyeti, Ukrayna Sovyeti karşısında bağımsızlığını koruyamamıştır (Arşiv 1998: 45). Ukrayna’da yaşanan bu gelişmeler bir dönemi tarih arşivlerine sığdırmakla yetinmez, halkın bilincinde yer eden belirsizlik, yokluk, güvensizlik ve mücadele dolu yıllar yalnızca Kiev sokaklarında değil, aynı zamanda bu döneme tanık olan şair ve yazarların sanatında da izler bırakır. Bunun bir örneği de yazar Mihail Bulgakov’dur. Kiev’in tanık olduğu yılların korku veren izlenimleri M. Bulgakov’un sanatında yeni bir ritim yaratır.

Çocukluk ve gençlik yıllarıyla bütünleştiği Kiev, M. Bulgakov’un sanatının yalnızca ayrılmaz bir parçası değil, aynı zamanda düşünsel dünyasının evreni ve sanatının çekirdeğidir (Petrovski 2008: 292). Kiev’de Andreyevski yokuşunda bulunan 13 numaralı ev M. Bulgakov’un yazgısının ete kemiğe büründüğü yerdir. Nitekim yazarın roman türündeki ilk eseri olan *Beyaz Muhafız*’da ele aldığı Kiev kronotopu Rus vakanüvis Nestor’un *Geçmiş Yılların Menkıbesi* (Повесть временных лет) eserinde öne çıkan arkaik, genelleyici algıyı – “Rus kentlerinin anası” (мать городов русских) – çağırır. Eski Rus’un başkenti Kiev’in 862 yılı itibarıyla geçirdiği tarihsel süreç *Geçmiş Yılların Menkıbesi*’nde birbirini izleyen gelişmelerle aktarılır (Belogurova 2013: 221). M. Bulgakov’un söz konusu Kiev metninde ise Nestor’un yıllığında ele alınan anlatımın sınırları aşılar; Ortodoks inancının merkezi konumuna taşınan kentin tarihsel mirası, imgesel düzlemi ve kültürel birikimi dönemin atmosferiyle yan yana getirilir. Araştırmacı M. Petrovski, M. Bulgakov’un Kiev’i hakkında şu değerlendirmelerde bulunur: “Bulgakov’un Kiev’i bir memleket tasviri değildir, Kiev’e ait gerçekliklerin isimlerini de taşımaz; aslında onun ele aldığı bir ‘tema’ değil, yazarın düşünce yapısının kendisidir... Kiev’den kente ait soyut imgeler çıkarılmış ve bunların üzerine tamamlayıcı renkler, Yeruslayim’e, Roma’ya, Moskova’ya, Konstantinapol’e özgü tonlar serpiştirilmiştir” (Petrovski 1991: 28).

M. Bulgakov’un *Beyaz Muhafız* adlı eserini yazma fikri 1922 yılında şekillenir. Bu dönemde yazarın kişisel yaşamında pek çok önemli olay gerçekleşir. Yazar, 1922 yılının ilk üç ayında, bir daha hiç göremediği kardeşlerinin akıbeti hakkında duyular alır, bunun yanı sıra annesinin ölüm haberiyle büyük bir sarsıntı yaşar. Bu durum eserin sonsöz kısmında şu sözlerle doğrulanır: “1923 yılında annesini tifüs nedeniyle kaybeden Bulgakov, aynı yıl ‘Beyaz Muhafız’ı yazmaya başlar. Bu durumla ilişkili olarak eser, Turbinler’in annelerinin ölümüyle başlar” (Bulgakov 2014: 365). M. Bulgakov otobiyografik izler taşıyan bu eseriyle olan bağı; “Beyaz Muhafız’ı bir yıl da yazdım. Bu

romanı diğer tüm eserlerimden daha çok seviyorum” (Bulgakov 1996: 547) sözleriyle ifade eder. Bunların yanı sıra M. Bulgakov, *Beyaz Muhafız* adlı eserinin ortaya çıkış hikâyesine iki farklı çalışmada yer verir. *Teatral Bir Roman (Театральный роман)* adlı eserinin kahramanı Maksudov’un ifadesiyle okura şöyle bir aktarımda bulunur: “Hüzünlü bir rüya sonrasında ansızın uyandığım bir gece yarısı ortaya çıkıverdi. Memleketim, kar, kış, İç Savaş yılları girivermişti rüyama. Sessiz bir kar fırtınasıydı gözlerimin önündeki, ardından eski bir piyano ve artık hayatta olmayan insanlar beliriverdi etrafında” (Bulgakov 1997: 236). Yazar, *Gizli Bir Dost’a (Тайному другу)* adlı çalışmasında ise *Beyaz Muhafız’a* ait daha farklı ayrıntılara yer verir:

Lambamı masama olabildiğince yaklaştırdım (...) Kâğıda şu kelimeleri yazdım: “Ölüler yaptıkları eylemlere uygun şekilde, kitaplarda yazılı olanlara göre yargılanırdı.” Ardından bundan ne çıkacağını bilmeden yazmaya koyuldum. Evin içi sıcacıkken, yemek odasındaki duvar saati vurduğunda daha da bastıran uyku, kitaplar ve ayaz ne de güzeldi diye anımsadım (Bulgakov 1997: 236).

Çağdaşlarının anılarına göre, M. Bulgakov *Beyaz Muhafız’ı* bir üçleme formunda – *Sarı Flama (Желтый прапор)*, *Gece Yarısı Haçı (Полночный крест)* ve *Beyaz Haç (Белый крест)* olarak – yazmayı planlamış, ancak bu düşüncesini gerçekleştirilemeyip sözü Aleksey Tolstoy’un *Azap Yolları (Хождение по мукам)* eserine bırakmıştır (Bu eser *İki Kız Kardeş (Сестры)*, *Yıl 1918 (Восемнадцатый год)*, *Kederli Sabah (Хмурое утро)* ciltlerinden oluşur). M. Bulgakov’un bu düşüncesini gerçekleştirilemeyişi dönemin sansür politikasıyla yakından ilişkilidir, sonuç olarak tasavvur edilenin aksine sınırlı sayıda kahramanın ele alındığı tek ciltlik bir eser ortaya çıkar. Esere ait ilk pasajlar olan *Vasilisa’da Bir Akşam (Вечер у Василисы)*, *Petyura Geçit Törenine Gidiyor (Петлюра идет на парад)* ve *Petyura’nın Sonu (Конец Петлюры)* 1924 yılında yayımlanır. Sansür nedeniyle eserin tamamını yayımlama konusu pek mümkün görünmese de, “Rossiya” dergisinin editörü İ. G. Lejnev bu fikri hayata geçirmek ister. 1925 yılının ilk yarısında eserin ilk bölümü yayımlanır, tamamının yayımlanması 1927-1929 yıllarında Paris’te gerçekleşir. Eserin tamamının Rusya’da basılması ise ancak 1966 yılında mümkün olur¹ (<https://theses.cz/id/4swz6l/?lang=en>).

M. Bulgakov’un sanatını Devrim trajedisi ekseninde değerlendiren araştırmacı Boris Gasparov, yazarın ele aldığı apokaliptik temalar içerisinde *Beyaz Muhafız* adlı eserini deprem merkezi benzetmesiyle ifade eder (Gasparov 1994: 25). Entelijensiyayı temsil eden bir ailenin – Turbinler’in – dağılışı, aile dostlarının, Rus ordusundan askerlerin ölümü eserin kurgusunda önemli bir yer tutar. Turbin ailesinin yıkımı Rusya’nın yıkımıyla, Rus yaşamının ulusal-tarihsel yapısının yok oluşuyla özdeşleştirilir. Ukraynalı milliyetçilerin öncüsü Petlyura yanlısı askerlerle fikir ayrılığı içindeki Turbin ailesinin bu tutumu Rusya’yı sarsan evrensel bir ihtilafı – entelijensiya ve devrimci halkın çatışmasını – yansıtır. Ailevi konuların ve ulusal meselelerin, başka bir deyişle şahsi sorunların ve sosyo-tarihsel çatışmaların bir araya getirildiği anlatımda 1918-1919 yıllarında Ukrayna’da gerçekleşen İç Savaş, Kiev’e ait bir panoramanın parçalarıyla bütünleştirilir. Kent özelindeki anlatım biri doktor (Aleksey), biri asker (Nikolka) iki erkek kardeş ve teğmenle evli bir kız kardeş (Yelena) üzerinden daha da içselleştirilir; bir aile ocağına, Turbin ailesinin evine taşınır.

Mekânsal Kesişmeler

Beyaz Muhafız, Ukrayna’ya dair gerçek, yaşanmış olayları aktarmasının yanı sıra, tarihsel dokusu ve kadim değerleriyle XX. yüzyılın başlangıcındaki Kiev’den manzaralar da sunar. Ancak eserin orijinalinde kent, “Kiev” adı altında değil, büyük harflerle yazılmış “Kent” (ГОРОД) ifadesiyle aktarılır. M. Bulgakov’un gerçekte bu kentte bulunmayan sokak ve cadde isimlerinden söz ettiği düşünüldüğünde, yazarın kente neden bir isim vermediği biraz olsun anlaşılabilir; kentte bulunan “Andreyevski yokuşu” (Андреевский спуск) “Alekseyevski” (Алексеевский) olarak, “Malo-

¹ 5 Ekim 1926 tarihinde Moskova Sanat Tiyatrosu’nda (МХАТ) prömiyeri yapılan *Turbinlerin Günü (Дни Турбиных)* adlı oyun M. Bulgakov’un *Beyaz Muhafız* adlı eserinden uyarlanmıştır. Bakınız: Galinskaya 2011: 92.

podvalnaya sokağı” (ул. Мало-Подвальная) “Malo-provalnaya” (Мало-Провальная) olarak, “Flora” (Флора) adlı mağaza “Nitskaya Flora” (Ницкая флора) olarak, “Markiz” (Маркиз) adlı dükkân “Markiza” (Маркиза) olarak, “Hlam” (Хлам) adlı kulüp “Prah” (Прах) olarak değiştirilmiştir (Fialkova 1986: 154). Kent merkezinde de bazı değişikliklerden söz edilebilir; kent merkezi Alekseyevski yokuşundaki 13 numaralı ev ve Bibikovski bulvarındaki (Бибиковский бульвар) – şimdilerde T. G. Şevçenko (Т. Г. Шевченко) olarak adlandırılmaktadır – Aleksandrovski Lisesi (Александровская гимназия) arasına sıkıştırılmıştır. Bu noktaları birbirine bağlayan Vladimirskaya sokağı (Владимирская ул.), deyim yerindeyse, kentin atar damarı, romanın ana mekânı hâline getirilmiştir. Gerçekte ise Kiev’in merkezi Kreşçatik sokağı/caddesi (Крещатик)² olarak kabul edilir (Fialkova 1986: 154). Eserin sonsöz kısmını kaleme alan Viktor Nekrasov, bu durumu şu sözlerle değerlendirir:

Kiev’de Aziz Aleksey tepesi diye bir tepe yok, Aziz Andrey tepesi diye bir yer var. M. Bulgakov, yalnızca kendisinin bildiği bir nedenle, Kiev’deki diğer bütün caddelerin ve parkların orijinal isimlerini korurken, Turbinler’le en yakından bağlantılı olan iki caddenin adını değiştirmiştir: Aziz Andrey’i Aziz Aleksey, Malo-Podvalnaya caddesini de Malo-Provalnaya yapmıştır (Bulgakov 2014: 351).

M. Bulgakov’un eserde kentin ismine yer vermeyişini Kiev’i “ebedî kent Roma” ile özdeşleştirmek istemesiyle açıklayan araştırmacı Miron Petrovski ise bu görüşünü şu sözlerle ifade eder: “Romanda geçen olayların mekânını ‘kent’ olarak adlandıran Bulgakov, Dinyeper nehri kıyısındaki kendi kentini Tiber nehri kıyısındaki ebedî kente denk kılar”(Petrovski 2008: 358). Bunun yanı sıra, eserdeki anlatım boyunca kentin yok ediliş sürecine eşlik eden Roma simgesi Mars ve Venüs de kentin ebediliğini ve evrensel anlamını vurgular (Panko 2016: 142). Roma’yı simgeleyen bu yıldızlar eserde şu sözlerle yer bulur: “1918, devrimden sonraki ikinci yıl, hem harika hem korkunç bir yıldır... Gökyüzünün en tepesinde iki yıldız dururdu: Çobanyıldızı, diğer adıyla akşam yıldızı Venüs ve titrek, kırmızı Mars” (Bulgakov 2014: 7). Bu bağlamda eserde Kiev ve ebedî kent Roma’nın bir araya getirildiği metaforik uzamsal bir kesişmeden söz edilebilir.

Araştırmacı Yevgeni Yablokov’un ifadesine göre, Antik Roma’ya benzer bir biçimde M. Bulgakov’un Kiev’i de diğer kentlerle karşı karşıya getirilir (Yablokov 2001: 188). Dolayısıyla eserde Moskova-Kiev ve Peterburg-Kiev eksenli ikinci bir uzamsal kesişmeden söz edilebilir. Bir köprü üzerinden oluşturulan sınır Kiev ve bu iki kenti ayırsa da, farklı uzamları tek bir konu etrafında bir araya getiren M. Bulgakov, herkesçe bilinen tarihsel etkileşime sosyolojik bir yaklaşımda bulunur. Bir imparatorluk kenti olan Peterburg, eserde siyasi nedenlerle gerçekleşen olayların esrarengizliğine ve yıkıcılığına işaret eden bir yaklaşımla aktarılır. “Şehir, 1918 yılı kışını, yirminci yüzyılda tekrar etme ihtimali pek olmayan bir gariplik ve sıra dışılıkta yaşadı (...) Moskova’dan ve Petersburg’dan gelen ahlâksız, doyumsuz ve korkak gazeteciler... Kıpkırmızı boyalı dudaklarıyla Petersburg’dan gelen soluk tenli yoldan çıkmış kadınlar. (...) Kuzeyden ve batıdan kaçıp şehre gelmiş subaylar vardı...” (Bulgakov 2014: 66-67) sözleriyle ifade edildiği üzere, kuzeyden Kiev’e uzanan kaçış yeni başkent Rus kentlerinin anası olan Kiev’e sığındığı düşüncesini akla getirir (Yablokov 2001: 184). Eserde oka benzetilen köprülerden biri (Zincir köprü) Kiev ve kuzeydeki topraklar arasında bir sınır oluşturur. Burada kuzey-güney uzamsal zıtlığı üzerinden kentin karşı karşıya kaldığı tehlikeye dikkat çekilir, bu alarm kâh kar yağışı görünümünde: “...Karlı ve parıldayıp titreyen ışıklar...” (Bulgakov 2014: 17), kâh kente kuzeyden gelen yabancılar timsalinde aktarılır: “...Kuzeyden ve batıdan kaçıp şehre gelmiş subaylar vardı...” (Bulgakov 2014: 66). Moskova ise, oradan – Kiev’den

² Araştırmacı İ. A. İlyin kentin merkezi kabul edilen Kreşçatik sokağı/caddesi (Крещатик)’inin ismini etimolojik olarak değerlendirir. İ. İlyin’e göre “kreşçatik” sözcüğü, “vaftiz etmek” anlamına gelen “krestit/kreşçat” (крестить/крещать) fillinden türetilmiştir. Eserde sözü edilen sokak da Dnyeper nehrinde ilk vaftiz olunan yere doğru uzanır. Bakınız: İlyin 1997: 147.

– çok uzakta bulunduğu, uzak olduğu gibi ifadelerle farklı, gizemli bir dünya olarak gösterilir. Bu durum eserde şu sözlerle yer bulur:

... Üzerinden trenlerin geçerek bir ok hızıyla uzaklara, başka bir şehre, korkutucu ve gizemli Moskova’ya gittiği köprüydü (...) Taş duvarların ardındaki bütün apartman daireleri aşırı bir kalabalıkla doldu. Evlerin daimi sakinleri, diğer taraftaki gizemli kentten bu tarafa gelen mültecilere yer açmak için sürekli daha küçük alanlarda yaşamaya zorlanıyorlardı (Bulgakov 2014: 63).

Kiev, eserde “aşağı” ve “yukarı” adı altında iki farklı biçimde ele alınır: “Kış ayları geldiğinde Kiev’in iki ayrı yakasındaki – tepelerdeki yukarı Kiev ve donmuş Dinyeper’in kıvrımlı kıyılarına yayılmış olan aşağı Kiev – caddelerine ve ara sokaklarına dünyadaki tüm diğer şehirlerden daha büyük bir sessizlik çökerdi” (Bulgakov 2014: 62). Kentin “yukarı” olarak tabir edilen kısmında Aziz Vladimir Heykeli bulunur. Aziz Vladimir Heykeli eserde şu sözlerle betimlenir:

Şehirdeki en parlak ışık, Vladimir tepesindeki devasa Aziz Vladimir heykelinin elindeki beyaz haçtı. Çok uzaklardan görülebiliyordu. Özellikle de yaz aylarında koyu renkli yoğun siste (...) Aydınlık tek bir yer mevcuttu; yüz yıldan beri orada duran, siyah dökme demirden yapılmış Aziz Vladimir heykeli, heybetli kaidesinin üzerinde duruyor ve elinde altı metrelik bir haç tutuyordu (Bulgakov 2014: 63, 119).

Eserde sözü edilen Aziz Vladimir Heykeli, tepesinde Poseidon Anıtı’nın bulunduğu İskenderiye Feneri’yle ilişkilendirilebilir (Her iki yapı da karanlıkta yolunu kaybedenlere ışık olur). Böylelikle zamanında ticari, kültürel ve dinî konularda Akdeniz’in merkezi sayılan İskenderiye’nin bu eser özelinde Kiev’le özdeşleştirildiği düşünülebilir. Tarih araştırmacılarınca ortaya konduğu üzere, Antik Çağ biliminin kalbi kabul edilen İskenderiye Kütüphanesi³ bu kentte kurulmuştur. Ancak pagan kültürünü temsil ettiği gerekçesiyle İskenderiye Kütüphanesi yakılmıştır (kütüphanenin akıbeti konusunda farklı iddialar da mevcuttur).⁴ *Beyaz Muhafız*’da bu Helenistik dönemle ve İskenderiye Kütüphanesi’yle özdeşleştirilen yapı Aleksandrovski Lisesi’dir (Panko 2016: 142). Aleksey Turbin’in görevlendirildiği Aleksandrovski Lisesi⁵ eserde İç Savaş ve kenti bütünleştiren bir mekân olarak sunulur. Yazar, sekiz yıl boyunca burada eğitim gören Aleksey ve arkadaşları Mışlayevski ve Karas için bu okulun önemini “tuğla ve betondan yapılmış üvey anne” (Bulgakov 2014: 100) ifadesiyle yüceltir.

Kiev’de gerçekleşen siyasi ve toplumsal odaklı gelişmeler yaşanmadan tam sekiz yıl önce Aleksandrovski Lise’sinin bahçesine veda eden Aleksey Turbin, tekrar oraya vardığında korkuya benzer bir hisle sarsılır. Aleksey’in duyduğu korku eserde muazzam bir dalganın bir mendireği süpürüp ortadan kaldırmasıyla, bir anda kopan bir kasırganın tüm yaşamını alıp götürmesiyle özdeşleştirilir. Sekiz yıllık eğitimi süresince yaşadığı onca şeyin yüreğini sıkıştırmaya başladığı o an, bu okul sıralarından beyaz önlüğüne uzanan geçmişi yeniden canlanıverir: “Yüzlerinden hiç eksik olmayan sır dolu ifadeleriyle öğretmenler, matematik problemlerindeki korkunç havuzlar...” (Bulgakov 2014: 101). Bir zamanlar on binlerce genç yaşamı, açık denizlere doğru yola çıkarmış bu muazzam geminin şimdi böylesine terkedilmiş, ölü bir görüntüsünün olması Aleksey’i üzer. Aleksey’in ruhsal sarsıntısı üzerinden kapalı bir anlatımla aktarılmak istenen ise lise binasının bir cephaneliğe dönüştürülmüş olduğu gerçeğidir. Öte yandan Petlyura’nın askerlerinin lise binasında

³ Tarihte kurulmuş en büyük kütüphane olarak vasıflandırılan İskenderiye Kütüphanesi, M.Ö. III. yüzyıl başlarında bir Yunan sömürgesi olan İskenderiye’de II. Ptolemeus tarafından kurulmuştur. Bakınız: Alar 2001: 300.

⁴ İskenderiye Kütüphanesi tarihte birkaç kez tahrip edilmiştir. Fakat bilinen ilk ve en büyük tahribat Caesar’ın Mısır’a yaptığı sefer sırasında olmuştur. M.Ö. 48 yılında Caesar İskenderiye’yi kuşattı ve teslim aldı. Şehri yağmaladı, yaktı. Bu arada bu mükemmel kütüphane de yandı. Ancak İskenderiye halkının mücadelesini kırmak ve tıkanan yolunu açmak için şehrin ateşe verilmek zorunda kalındığı da söylenmektedir. Bakınız: Alar 2001: 300.

⁵ M. Bulgakov’un kendisinin de eğitim gördüğü Aleksandrovski Lisesi, sanat camiasından daha pek çok ismin yetişmesinde rol üstlenmiştir. Bu bağlamda 1847 yılında buradan mezun olan ressam Nikolay Ge, ölmeden hemen önce Kiev’in söz konusu ilk lisesi hakkında kaleme aldığı deneme yazısıyla önem taşımaktadır. Bakınız: Petrovski 2008: 52.

bulunan cephaneyi ele geçirmemesi için, binayı yakmayı öneren Mışlayevski'nin ortaya attığı bu fikir, İskenderiye Kütüphanesi'nin yakılması eylemiyle ilişkilendirilebilir. Dünyanın merkezi addedilen bir mekânın yok edilmesiyle, onun beraberinde götüreceği kültürel miras da yok olur. M. Bulgakov'un adı geçen eserinde lise binası yakılmaz, ancak okul kütüphanesinde bulunan XIX. yüzyıla ait bazı dergiler yok edilir. Bu durum eserde şu sözlerle aktarılır: “Mışlayevski'nin komutasındaki bir grup öğrenci, beyaz renkli sobalarda 1860'lı yıllara ait edebiyat dergilerinin ciltlerini yakmış ve arkasından aralıksız bir şekilde okuldaki eski sıralar parçalanarak sobalara atılmıştı” (Bulgakov 2014: 117). Aleksandrovski Lisesi'nde eğitim görmüş pek çok kuşak için sadık bir pusula görevi üstlenen bu kültürel mirasın yok edilmesi, önemli bir geçiş, keskin bir kriz dönemi sırasında bir kültür merkezinin yok edilmesiyle bir tutulabilir. Tüm kent adına bu değerlerin yitirildiğinin farkında olan başkahraman Aleksey Turbin, Aleksandrovski Lisesi ve kendi geçmişi üzerine derin düşüncelere dalar, kentin belleğinde böylesine önem taşıyan bir yapının neden bir cephaneliğe dönüştürüldüğünü sorgular.

M. Bulgakov, anlatımında yer verdiği detaylarla okurda tarihsel, kültürel uyanışlar yaratır. Bu anlamda lise binası içinde bulunan I. Aleksandr'ın tablosu da önemli bir tarihsel unsurdur. Bu konu Mışlayevski ve Albay Malışev'in konuşmasında şöyle öne çıkar:

“Albay, okul binasını yakmak için izin verecek misiniz?” dedi Mışlayevski. Malışev, “hayır, vermeyeceğim” diye yanıtladı.

“Bu, Petlyura'nın cephaneyi ve silahları ele geçirmesi anlamına gelir.” dedi Mışlayevski, sahanlıktan bakınca Çar I. Aleksandr'ın görülebileceği koridoru işaret etti.

“Evet, hepsini ele geçirecek. (...) Teğmen, üç saat içinde yüzlerce hayat Petlyura tarafından sona erdirilecek ve benim tek pişmanlığım, hayatım ya da sizlerin hayatı pahasına onların yok oluşlarına engel olamayacak olmam. Lütfen bana bir daha portrelerden ve tabanca tüfekten söz etmeyin” (Bulgakov 2014: 130).

Askerlerinin yaşamları için ulusal değerlerine arkasını dönmek durumunda kalan Malışev'in bu tutumu, o sırada kent içinde yaşanan karmaşayı gözler önüne sermektedir. Lise binasının boşaltılması sırasında Albay Malışev, bu amaç uğruna yaşamını yitirir.

Eserde “yukarı” olarak tabir edilen kentin üst kısmı barışı, huzuru, iyi olanı temsil eden muhafaza edilmiş bir kültürel mekân olarak sunulur. Bu çevredeki ara sokaklar ağı Turbinler'i Petlyura askerlerinin takibinden kurtarır. Aleksandrovski yokuşu; Turbinler'in ikamet ettiği söz konusu güvenli bölge (yukarı kısım) ve kıyımcıların ikamet ettiği kentin “aşağı” kısmı arasında bir sınır görevi üstlenir. Turbin ailesinin izlerini taşıyan bu yokuştaki ev, Turbinler'in en değerli mirası olarak hem aile üyelerini hem onların arkadaş çevresini dönemin hareketliliğinden çekip alan bir sığınak timsalinde sunulur. Öyle ki Turbinler ve arkadaşları sohbet eşliğinde eğlendikleri bir akşam, Nikolka tuhaf bir suçluluk hissine kapılır. O sırada kentin dışında, karla kaplı tarlalarda Harbiyeli akranları kar ve tipi altında donarken, sıcak bir evde oturup eğlendiği için kendisinden utanır. Eserde sıcak, huzurlu, gerçeklerin konuşulduğu; sohbet ortamıyla ve dost meclisiyle bir yuva, bir sığınak olarak betimlenen “Turbinler'in evi” ve “kentin soğuk, tedirgin atmosferi” bir zıtlık içinde sunulur. M. Bulgakov “Dışarıdaki silah seslerine, tehlikeye ve endişeye rağmen masa örtüsü beyaz ve kolalıydı...” (Bulgakov 2014: 18) sözleriyle dışarıda, kente giden yollarda bekleyen düşman askerlerinin varlığına ve bastırın kar yağışına rağmen Turbinler'in evinde parıldayan masa örtüsünün kenar işlemelerine de anlatımında yer vermiştir. Anlatımın mekânsal düzlemi içinde farklı yerleşkelerin bir araya getirildiği kimi aktarımlarda da bu karşıt yaklaşıma rastlanır. Turbinler'in evi, Lisoviç'in dairesi, Yulya Reys'in dairesi ve Nay-Tur'sun dairesi bir yaşam alanı olarak sunulurken lise binası, Madam Anjou'nun mağazası ve morg zıt bir algı yaratır. İyi ve kötü, düzen ve karmaşa, sıcak ve soğuk, yalnızlık ve aile ortamı, kendisine ait ve yabancı gibi zıtlık ifade eden unsurlarla desteklenen mekânsal düzlemin merkezinde ise bir sığınak konumundaki Turbinler'in evi bulunur (Abuzova 2016: 76). Kahramanlar bir taraftan bu sıcak ortamda oldukları için huzur dolu, rahat bir

uykuya dalar, diğer taraftan dışarının, kentin karla örtülü sokaklarının, evin kapısının ardındaki gerginlik ve korkunun ayak sesleriyle tedirgin olurlar. Bu noktada Aleksey Turbin’in askeri birliğe katılma kararı, kentin kendisini de evinin sıcaklığına kavuşturma arzusuyla ilişkilendirilebilir.

Araştırmacı Larisa Fialkova’nın ifadesiyle Turbinler’in evine ne kadar yakın olunursa, kentin iç düzeninden o kadar huzur duyumsanır; evden uzaklaştıkça, bu duygu kendiliğinden büyüyen bir bunaltıya dönüşür (Fialkova 1986: 154). Zira kent merkezine uzanan yolda geçen zaman büyük önem taşıyan olayları hummalı bir biçimde tüketir, Turbinler’in evinde bulunan bir halı deseninin ya da başka bir eşyanın ayrıntılı olarak tasvir edildiği anlatımda geçen zaman ise ağır ağır akar. Benzer bir biçimde kent merkezinin dışındaki bazı yerleşkeler Petlyura askerlerinin yarattığı korkuyla kuşatılmışken, Aleksandrovski yokuşundaki çocuklar kızaklarıyla kayarak oyun oynarlar. Bunun yanı sıra, evden ayrılmayı ifade eden her bir gidiş bir çatlakla, bir yarıkla özdeşleştirilir. L. Fialkova’ya göre burada yalnızca Turbinler’in annesinin ölümü ya da Talberg’in evi terk edişi değil, aynı zamanda kırılan yemek takımları ve sobanın üstünden silinen yazılar da kastedilmektedir (Fialkova 1986: 155). Turbinler’in yaşam alanı içinde onlarca anıya tanık olmuş herhangi bir eşyanın zarar görmesi dahi derin bir yokluk hissini beraberinde getirir. Ancak evin tüm bu sıcaklığı, yerleşik düzeni, içine kapanık atmosferi kentin kendisinden uzanan ellerle zarar görür. Bu bağlamda yalnızca fiziksel olarak kapıdan içeriye sızan soğuk hava değil, aynı zamanda eve girip çıkan Turbinler’in arkadaşlarının beraberinde getirdikleri haberler de bu durumu açıklar niteliktedir.

Zamansal Kesişmeler

Sosyolog Emile Durkheim, *İlkel Sınıflandırma (Primitive Classification)* adlı çalışmasında zamanın toplumsal düzenle sıkı sıkıya bağlı olduğunu ifade eder. Ancak özel zaman ile toplumsal bir temele sahip genel zamanı ayırır. Zaman kategorisinin dayanağı toplumsal yaşamın ritimidir. Toplumların zamanın içinde kurdukları düzen ve oluşturdukları ritimler, giderek, tüm zamansal faaliyetler için geçerli olan genel bir çerçeveyi oluşturur (Aktaran: Kern 2013: 59). Bu anlamda iki farklı zamanın ve buna bağlı olarak iki farklı imgenin öne çıktığı *Beyaz Muhafız*’da, yaşayan bir kenti ifade eden “devrim öncesindeki kent” ve ölümün soğuk nefesiyle kuşatılmış “devrim mücadelesindeki kent” anlatımının odağında yer alır. Devrim öncesindeki kent eserdeki kahramanların, özellikle Aleksey Turbin’in hatıraları üzerinden aktarılır ve özel zamana işaret eder. Ancak Devrimden çok daha öncesini ifade eden ulusal değerlerin, kültürel-tarihsel unsurların ve Rus Ortodoks inancının timsali konumundaki kent ise “Rus kentlerinin anası” nitelemesiyle genel zamanı ifade eder. Öte yandan eserde tarihsel aktarımla örtülü anlatım içinde özellikle vurgulanan toplumsal mücadele ve Devrim mücadelesindeki kent genel zamanı ifade ederken, bu sancılı süreci derinden hisseden Turbin ailesinin başından geçen olaylar ve kahramanların duygu durumları ise özel zamanı ifade eder. Bu noktada her bir kahramanın yazgısıyla bir bağı bulunan Turbinler’in evindeki duvar saati eserde yalnızca bir zaman göstergesi olarak değil, aynı zamanda bekleyişlerin ve tedirginliklerin dili olarak da anlatımın seyrinde yer alır. Örneğin, Yelena’nın Talberg için endişelendiği, onu beklediği sırada evdeki sessizliği bozan duvar saati olur: “... Saat boğazımı temizleyerek bir kez çaldı. Saatin sesine ön kapının hafifçe çınlayan zili cevap verdi” (Bulgakov 2014: 21). Yelena tedirginlikle mutfığa, kütüphaneye gidip gelirken onun bu telaşı ve saatin aheste aheste çalışmaya devam etmesi ise mekanik olan ve hissî olan zaman algısına işaret eder.

M. Bulgakov 1918-1919 yılı kış aylarına rastlayan kentin istila edilmesini ve gerçekleştirilen savunma mücadelesini bu süreçte yaşanan İç Savaş özelinde ele alır. Ancak bu geçiş dönemi kentin yazgısıyla ilişkilendirilen tarihsel kronolojinin yanı sıra Turbin ailesinin yazgısında rol üstlenen bir takım tarihlerle de yakından ilişkilidir. Eserin ilk cümlesine bakıldığında yalnızca dönem bağlamında değil, Turbin ailesi özelinde de zaman konusunun altının çizildiği ortadadır: “1918, Devrimden sonraki ikinci yıl, hem harika hem de korkunç bir yıldır (...) Aralık ayı, genç Turbinler’i hazırlıksız yakaladı. Çünkü ailenin direği, çok sevdikleri anneleri artık onlarla değildi...” (Bulgakov 2014: 7).

Eserdeki anlatımın kronolojik çerçevesi 1918 yılı Aralık ayının ortasından 3 Şubat 1919 tarihine uzanır. Bu konu tarihsel zaman bağlamında ele alındığında, sürece asıl yön veren gelişmenin Devrim olduğu ortadadır. Ancak *Beyaz Muhafız*’da mekânsal ve zamansal anlamda ele alınan konuların gerçeklerle etkileşimi M. Bulgakov’un 1920 yılının ikinci yarısında arkadaşı Pavel Popov’a yazdığı mektupla da ilişkilendirilmelidir. Mektupta aktarılanlara göre yazar, Şubat 1918’den Ağustos 1919’a kadar Kiev’de bulunmuştur (Aktaran: Galinskaya 2011: 91). Dolayısıyla M. Bulgakov’un zamansal olarak bizzat tanık olduğu gelişmelerin de esere yön verdiği dikkate alınmalıdır.

M. Bulgakov, *Beyaz Muhafız*’ın epigraf kısmında iki alıntıya yer verir. Bunlardan ilki Aleksandr Puşkin’in *Yüzbaşının Kızı* (*Kanımankaya doçka*) adlı eserindedir: “Hafiften yağan kar, bir anda yoğunlaşarak lapa lapa yağmaya başladı. Rüzgâr da uğulduyordu; bu tam bir kar fırtınasıydı. Karanlık gökyüzü kısa sürede kardan oluşan bir okyanusla birleşmişti. Artık hiçbir şey görünmüyordu. ‘Kötü görünüyor, efendim’ diye bağırdı, arabacı. ‘Bu bir tipi!’ (Bulgakov 2014: 6). Epigrafta belirtildiği gibi *Yüzbaşının Kızı* ve *Beyaz Muhafız* eserleri arasındaki bağ, isyan ve devrim konuları etrafında şekillenir. Tematik olarak benzerlik gösteren eserlerde bu konuya dair aktarım “kar” ve “tipi” ifadeleri üzerinden yapılır. Kar fırtınası bir zaman göstergesi olarak sunulur. Araştırmacı Yefim Rogover’e göre, A. Puşkin’in sözleriyle aktarılmak istenen; yaklaşmakta olan yeni bir kar fırtınasıyla insanların bir yerlere savrulacağı ve farklı güçlerin ellerinde oyuncak olacağı endişesidir (Rogover 2006: 292). M. Bulgakov ise bu değerlendirmelerini, kendi sesiyle, ancak eserin beşinci bölümünde ifade eder. Bir satranç oyunu üzerinden aktardığı mücadelede farklı güçlerin elinde oyuncak olacak insanları “piyon”la özdeşleştirir. Dönemin sosyo-tarihsel gelişmelerine de açıklık getirilen bu bölümde önemli olaylar zamansal göstergelerle aktarılır: “Sonbahar daha önce hiç olmadığı kadar sessizce, kendini hissettirmeden yaklaşıyordu. Olgun, altın rengi bir Ağustos ayının ardından aydınlık, toz yüklü bir Eylül’le birlikte önceleri tamamıyla önemsiz görünen – fakat bir işaret olarak da değerlendirilmeyen – bir olay meydana gelir” (Bulgakov 2014: 75).

Kiev 14 Aralık 1918 tarihinde Petlyura yanlıları tarafından istila edilir. Fakat M. Bulgakov anlatımına Petlyura yanlılarının kente girişiyle değil, yaklaşan Noel Yortusu bekleyişiyle başlar. Yazarın bu yaklaşımı İncil’le bütünleştirilen zamanla ilişkilendirilebilir. Eserin epigraf kısmındaki ikinci alıntıda İncil’den bir ifadeye yer verilmesi dikkat çeker: “...Ve ölümler, yaptıkları şeyler için kitaplarda yazan kurallara göre yargılandılar” (Bulgakov 2014: 6). Bu yaklaşım ışığında aktarılan kronolojik bilgiler anlatımda tamamlayıcı bir rol üstlenir. Zira 12 Aralık tarihi Kiev azizi Andrey Pervozvanıy gününe⁶ tekabül eder. M. Bulgakov’un, Petlyura askerlerinin Kiev’e giriş tarihini ve aynı gün yapılan geçit törenini İncil’de sözü edilen tarihle yakınlaştırdığı (19 Aralık) düşünülebilir. Petlyura askerleri tarafından istila edilen kentte yapılan bu geçit töreninin ayınla ve haçla başlaması ise araştırmacı M. Tatarinova’ya göre Roma paganizminde Saturnus onuruna kutlanan Saturnalia Bayramı’nı⁷ (17 Aralık tarihini) çağırıştır (Tatarinova 2008: 100).

Eser, 3 Şubat gecesi Petlyura askerlerinin kentten dışarı atılmasıyla sonlanır, fakat bu olay gerçekte 5 Şubat tarihinde gerçekleşmiştir. Araştırmacı Larisa Fialkova bu tarihi, kilise takvimiyle ilişkilendirir (Fialkova 1986: 152). İsa Mesih, tanrının huzuruna bu tarihte çıkarılmıştır. Noel Yortusu sonrasındaki kırkıncı günde gerçekleşen bu karşılaşma – bu süre bakire Meryem’in arınması için gereklidir – eserin son kısmında Bolşevikler’le karşılaşılması ve anlatımda yaklaşık kırk günlük bir sürecin ele alınması noktasında ikincil bir önem ifade etmektedir. Eserin kurgusal düzleminde

⁶Andrey, Hz. İsa’nın on iki havarisinden birisidir, İsa’nın ilk çağırıldığı havaridir (pervozvanıy - ilk çağırılmış anlamına gelir). *Geçmiş Yılların Menkebesi* adlı eserde Andrey’in Karadeniz’i geçerek kuzeye doğru gittiği ve Kiev’in çevresindeki topraklarda ilk kez İsa’nın haberini yaydığı ifade edilir. Andrey, Slavlara İsa’nın haberini ileten kişi olarak özel bir yere sahiptir. Bakınız: Maslennikova 2009: 46-54.

⁷ Saturnus, Roma’nın bilinen en eski tanrılarının biridir. Efsaneye göre tanrı köylülere bağışladıklarının değerinin bilinmemesi üzerine sinirlenir ve insanların üzerlerine veba salgını gönderir. Bunun üzerine Romalılar, tanrı onuruna bir tapınak inşa ederler. Roma’da tanrı onuruna 17 Aralık’ta Saturnalia adı verilen bir bayram kutlanır. Bakınız: Çağlayan Takımcı 2016: 87.

aktarılan olaylar bir akşam vakti başlamışken, anlatımın son kısmında vurgulanan zamanın ise sabaha karşı erken saatler olması dikkat çeker. Bu bağlamda olay örgüsü içinde yer alan tüm karmaşık gelişmelerin karanlık, ürkütücü, kanlı bir gecede olup bittiği algısı oluşur, ancak gerçekte yaklaşık iki aylık bir zaman diliminden söz edilmektedir. Acı yüklü bir gecenin ardından yeni bir gün başlıyormuş izlenimi yaratılmıştır, başka bir deyişle kent kendi geleceğiyle kucaklaşmakta, kıyamet felaketi yerini yenileşmeye bırakmaktadır.

Sonuç

Esasen üçleme formunda bir eser yazmayı tasarlamış olan M. Bulgakov, 20’li yılların ortalarında *Beyaz Muhafız*’ı kaleme alır. Yazarın *Baskın (Налет)*, *Ben Öldürdüm (Я убил)*, *Aynı Üçünde Bir Gece Yarısı (В ночь на 3-е число)* ve *Kızıl Taç (Красная корона)* adlı eserleri bu düşüncesinin birer göstergesidir (Nilova 2007: 63). Bunun yanı sıra eserin ismi de metin bütünlüğü bağlamında bir mesaj taşır. Anlatımın aktarıldığı zaman dilimi İç Savaş yıllarını, soğuk ve tipinin eşlik ettiği bir kış mevsimini derinden hissettirirken; olayların gerçekleştiği mekânsa Kiev’i, yakınlarındaki yerleşim birimlerini ve kahramanların yaşam alanlarını gözler önüne serer. Dolayısıyla “beyaz” nitelemesiyle yalnızca siyasi bir algı yaratılmamış, aynı zamanda zorlu mücadelelere ev sahipliği yapan karlar altındaki kent ve kış mevsimi de vurgulanmıştır.

Eserin pek çok yönüyle otobiyografik unsurlar taşıyor olması anlatımda yükselen algısal etkinin gücünü ortaya koyar. Yalnızca eserdeki kahramanların gerçek yaşamdan yüzler, sesler taşıması değil, aynı zamanda kent, Turbinler’in evinin ve Aleksandrovski Lisesi gibi eserde öne çıkan kentsel mekânların gerçekte var olması da bu algısal etkiyi tetikler. Nitekim M. Bulgakov’un kız kardeşi Nadejda Bulgakova-Zemskaya 30 Aralık 1967 tarihinde Moskova’da L. N. Tolstoy Müzesi’nde düzenlenen bir edebiyat gecesinde yazarın Kiev’le olan bağını şu sözlerle özetler: “Heybetli dağların eteklerinde uzanan ırmağıyla, tepenin üzerindeki şehrin kendisinin ve doğasının güzelliği tüm yaşamı boyunca yazar Mihail Afanasyeviç Bulgakov’un hafızasından silinmemiştir” (Aktaran: Bulgakova 1988: 44). M. Bulgakov; Turbin ailesi, Turbin ailesinin evi ve Kiev etrafında kurguladığı dönemin tarihsel gelişmelerini mekânsal ve zamansal odaklarla iç içe geçirir. Kiev’in tarihsel ve kültürel belleğinde yer etmiş, yazarın kendisinin de özlemine duyduğu mekânlarda gerçekleşen çatışma ve kovalamacalarda kahramanları geçmişleriyle, kent kadim zenginlikleriyle karşı karşıya getirir. Eserdeki kahramanların, bilhassa Aleksey Turbin’in zihninde varlığını sürdüren Devrim öncesindeki kent kültürel ve tarihsel birikimi, ulusal mirası ve kadim değerleriyle, o günün karmaşasına göğüs gerer. Bu mücadele sırasında anlatıma sahne olan mekânsal düzlem kâh İskenderiye’den, kâh Roma’dan manzaralarla bütünleştirilir; kâh İncil’den aktarılan, kâh Devrim öncesine ait zamanlarla bugünü buluşturur.

Kaynakça

ABUZOVA, Natalya (2016). “Prostranstvo doma v romane ‘Belaya gvardiya’ M. A. Bulgakova kak vırajenie odnogo iz aspektov duhovnogo bitiya”, *Tsennosti çeloveçeskogo bitiya materialı vserossiyskoy naučno-praktičeskoj konferentsii*, ss. 76-79, Barnaul: Altayskiy gosudarstvennyy pedagogičeskiy universitet.

ALAR, Halis (2001). “Kütüphaneciliğin Tarihçesi ve İlk Kütüphaneler”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16: 295-308.

ARŞİNOV, Peter (1998). *Ukrayna Anarşist Hareketi Mabnovşçına 1918-1921*, çev. Y. T. Başaran, C. Atilla, İstanbul: Kaos Yayınları.

BELOGUROVA, Yevgeniya (2013). “Lokalnyy tekst s regionalnoy i obşçenatsionalnoy toçki zreniya (Na materiale kritičeskoj retseptsii romana M. Bulgakova ‘Belaya Gvardiya’)”, *Sibirskij filologičeskiy jurnal*, 4: 221-225.

BULGAKOV, Mihail (1997). *İzbrannıe soçineniya: v 3T. T.1.* Moskva, Sankt-Peterburg: Literatura, Kristall.

- BULGAKOV, Mihail (2014). *Beyaz Muhafız*, çev. Engin Süren, İstanbul: Maya Kitap.
- BULGAKOVA, Yelena & Semyon LYANDRES (1988). *Vospominaniya o Mibaile Bulgakove*, Moskva: Sovetskiy pisatel.
- ÇAĞLAYAN Takımcı, Meltem (2016). *Antik Çağda Bayramlar ve Festivaller (Yunan-Roma)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- FİALKOVA, Larisa (1986). “Prostranstvo i vremya v romane M. A. Bulgakova ‘Belaya gvardiya’”, ss. 151-157, *Janr i kompozitsiya literaturnogo proizvedeniya*, Petrozavodsk: PGU im. O. V. Kuusineva.
- GALİNSKAYA, İrina (2011). “Taynı Bulgakova: Rassifrovannaya ‘Belaya Gvardiya’”, *Kulturologiya*, (4): 90-93.
- GASPAROV, Boris (1994). “Noviy Zavet v proizvedeniyah M. A. Bulgakova”, ss. 83-120, *Literaturnie leytmotivi: Oçerki russkoy literaturı XX veka*, Moskva: Nauka.
- İLYİN, İvan (1997). *Sobr. soç.: T. 6. Kn. III*, Moskva: Russkaya kniga.
- KERN, Stephen (2013). *Zaman ve Uzam Kültürü*, çev. Ali Selman, İstanbul: İletişim Yayınları.
- MASLENNİKOVA, Natalya (2009). “Svyatoy krestitel: 1020-letuyu kreşçeniya Rusi’”, *Gosudarstvo, religiya, tserkov v Rossii i za rubejom*, 2: 46-54.
- NİLOVA, S., (2007). “Vremya i prostranstvo v proizvedeniyah M. A. Bulgakova 20-x godov”, *Vestnik Novgorodskogo gosudarstvennogo universiteta*, 41: 63-65.
- PANKO, İnga (2016). “Mnogolikost Bulgakovskogo goroda v romane ‘Belaya gvardiya’”, ss. 138-148, *Hudojestvennaya literatura kak kulturny ansabl sbornik statey II Mejdunarodnoy konferentsii, posvyaşçennoy godu literaturı v Rossii, Moskovskiy institut televideniya i radioveşçaniya ‘Ostankino’*, Moskva: Pero.
- PETROVSKİ, Miron (1991). “Mifologičeskoe gorodovedenie Mihaila Bulgakova”, *Teatr*, 5: 4-32.
- PETROVSKİ, Miron (2008). *Master i gorod. Kievskie kontekstı Mihaila Bulgakova*, Sankt-Peterburg: İzdatelstvo İvana Limbaha.
- ROGOVER, Yefim (2006). *Russkaya literaura XX veka*, SPB-Moskva: Saga Forum.
- TATARİNOVA, M., (2008). “Hudojestvennoe vremya i prostranstvo v romane M. A. Bulgakova ‘Belaya gvardiya’”, *Studençeskaya nauka i XXI vek*, 5: 96-99.
- YABLOKOV, Yevgeni (2001). *Hudojestvenny mir Mihaila Bulgakova*, Moskva: Yazıkı slavyanskoy kulturi.